

AVRUPA PARA BİRLİĞİNDE EURO'NUN TÜRKİYE EKONOMİSİ ÜZERİNE ETKİLERİ

Serdar ALTINOK*
Murat ÇETİNKAYA**

Özet

Dünya ekonomisinde büyük değişikliklere neden olacak Euro, AB' de bütün finansal piyasaları şekillendirirken, kur dalgalanmalarını ve risk ortamını da ortadan kaldıracaktır. Bu olumsuzlukların ortadan kalkması Euro bölgesinin büyüme oranının artmasını sağlayacaktır. Euro bölgesinde tek paranın kullanılmaya başlamasıyla oluşacak mikro ekonomik etkinliğin artması ve makro ekonomik istikrarın oluşması AB ekonomisi açısından olumlu etkilere neden olacağı düşünülmektedir. Avrupa Birliğinin, Avrupa Parasal Birliğine (Euro'ya) geçişi birliğe üye olma çabasında olan ülkemize hiç kuşkusuz ki önemli etkileri olacaktır. Bu oluşumda ülkemiz coğrafi yakınlık ve fiyat avantajı kullanarak olumlu gelişmeler sağlayabilecektir.

1.Giriş

1 Ocak 1999 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Euro, 300 milyon nüfusu, ortak para birimi, ortak faiz politikası ve tek merkez bankası ile Avrupa'yı yeni bir oluşum içerisine girmesini sağlayacaktır. Avrupa Birliğine üye 11 ülke de 01.01.1999 tarihinde itibaren tek para uygulamasına geçilmesi Avrupa ve dünya ekonomisinde çok önemli etkilere sahip olacağı kesindir. Bu olgu Avrupa Birliğinin gelecekteki konumunu belirleyecek ve uluslar arası para sisteminde önemli değişikliklere sebebiyet verecek bir adım olacaktır.

Avrupa Birliğinin, Avrupa Parasal Birliğine (Euro'ya) geçişi birliğe üye olma çabasında olan ülkemizi hiç kuşkusuz ki önemli etkileri olacaktır. Daha öncede saydığımız, kur risklerinin, işlem maliyetlerinin, rekabet ve şeffaflık Türkiye ekonomisine sağlayacağı katkılar olumlu yönde kendini gösterecektir. Buna rağmen Euro ile birlikte ülkemizin sağlayacağı bir takım fırsatların yanında karşı karşıya kalacakları zorluklarda ortaya çıkacaktır.

* Doç.Dr.Selçuk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü
** Arş.Gör.Selçuk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü

2. Avrupa Birliği ve Nasıl Parasal Entegrasyona Gelindi?

Gün geçtikçe genişleyen AB'nin bir çok ülke yada ülke guruplarıyla serbest ticaret antlaşmaları, ortaklık antlaşmaları tercihli veya tercihsiz ticaret antlaşmaları ile ilişki ve bağları bulunmaktadır. Topluluğun asıl amacı Avrupa iktisadi birlik oluşturmak ve bu aşamada siyasi birleşmeyi temel amaç edinmiştir. Yani temel hedef olarak üye ülkeler arasında gittikçe büyüyen ekonomik bir entegrasyonu gerçekleştirme amacı güdülmektedir. Malların, hizmetlerin, kişilerin ve sermayenin birlik içerisinde serbest dolaşımı, tarım, ticaret ve rekabet gibi alanlarda ortak politikalarla izlenmesi ulusal mevzuatların uyumunun sağlanması ve ekonomik politikaların uyumlu hale getirilmesi temel ilkeler olarak belirlenmiş ve uygulamada önemli bir mesafe kaydedilmiştir.

Temel amacının iktisadi birlik olduğunu belirttiğimiz AB, bu birlik içerisinde gümrük birliği ve mal akım serbestisi, işçilerin serbest dolaşımı, topluluk üyelerinin birliğe üye ülkeler içerisinde istediği yerde işletme kurma ve meslek yürütme hakkı sermayenin serbest dolaşımı, dış ödemelerin serbestleştirilmesi gibi ortak kararlar alınarak AB'nin ekonomik açıdan üye ülkeler arasında ekonomik bir entegrasyonun sağlanması amaç edinilmiştir. Birliğin son aşaması ise, para birliğinin sağlanması olup bunun için bir takım uygulamalara gidilmiştir. Buna göre parasal entegrasyonun sonuçlarını ülkemiz açısından inceleyelim.

3. Parasal entegrasyon

Parasal entegrasyon, ortak makro ekonomik hedeflere ulaşmak gayesiyle, politikaların birlikte uygulandığı bir para sepeti olarak ifade edilmektedir. Parasal birlik, döviz kurunda birliğin sağlanmasını, sermaye hareketlerindeki kısıtlamasını üye ülkeler arasında konvertibilenin gerçekleştirilmesi ve konvertibilenin korunacağı hususunda tam bir güvencenin sağlanmasını, milli paranın birbirine çevrilmesinde her türlü banka giderlerinin ortadan kaldırılmasını gerektirir. Bu amaçlara ulaşabilmek için, ekonomik politikaların yakınlaştırılması, ortak para politikası ve maliye politikalarının bir çok alanda üye ülkeler arasında uyumunun sağlanması gerekir.

Ayrıca; parasal birliğin ortak makro ekonomik hedeflere ulaşabilmesi ve birliğin tam olarak sağlanabilmesi için bazı koşullar söz konusudur³¹

□ Döviz kuru birliği, birliğe üye olan ülkelerin birbiri karşısındaki dayanma marjlarının kaldırılması ve kurların sabitlenmesi gerekir. Bunun nedeni, Cordan W.M 1972 Monetary İntegratin adlı eserinde şöyle izah edilmektedir. Birinci olarak, her maliye bakanı ödemeler dengesinin gerektirebileceği bir döviz kurunu savunabilir ki bu konuda antlaşma güçtür

³¹ Okan H. Aktan. "Parasal Birlikler Kuramı ve Avrupa Para Sistemi" H.Ü. İ.İ.B.F yay No:4, s:16 Ankara-1983

ve sistem devamlı bir baskı ve gerilim altındadır. İkinci bir güçlükte maliye bakanlarını her toplantısının, döviz kurunun değiştirilebileceği kuşkusu nedeniyle spekülâtif sermaye hareketlerine yol açabileceği kuşkusu. Üçüncü bir zorlukta, referans paranın, diğer paralar gibi birlik dışı paralar karşısında değerinin piyasa koşulları tarafından belirlenmesinden kaynaklanmaktadır. İşte Cordan'ın ifade ettiği gibi parasal birliğin etkin bir şekilde sağlanabilmesi için üye ülkeler arasında döviz kuru birliğinin gerçekleştirilebilmesi zorunluluğu vardır.

□ Birliğe üye olan bütün ülkelerin para birimlerinin tam konvertibilitesini sağlama ve bu çerçevede sermaye hareketlerinin tam liberasyonunu sağlaması ile finansal piyasaların bütünleşmesi. Üye ülkeler arasında ortak döviz rezervleri fonunun işleyebilmesi için birlik içinde tam bir konvertibilitenin gerçekleşmiş olması gerekir. Sermaye hareketleri ve cari işlemlerle ilgili olarak birlik içerisinde hiçbir şekilde döviz kısıtlamasının olmaması gerekmektedir. Bu sistemin işleyebilmesi için gerekli bir şarttır.

□ Diğer bir şartta ortak para merkez bankası ve ortak resmi rezerv fonudur. Üye ülkelerin döviz rezervlerinin ortak bir rezerv fonunda toplanması ve bunun yönetimini üstlenecek bir merkez bankasının oluşturulması gerekmektedir. Üye ülkelerden bir veya bir kaçının ödemeler dengesinde açık vermesi durumunda açığın diğer ülkeler tarafından finanse edilmesi uzun süreli bir çözüm olmaktadır. Ödemeler dengesi açıklarında oluşan açık ve fazlaların önlenmesi için ekonomik politikaların ve özellikle para politikaları arasında eşgüdümün sağlanması gerekmektedir.

4. Tek Paranın Avantajları

Tek paranın üye ülkeler tarafından kullanılması üye olan ülkelere bir takım avantajları getireceği şüphesizdir.

Biriğe katılan ülkelerin döviz kurlarına ilişkin belirsizliğin ortadan kalkmasını sağlayacaktır. Bu durum nasıl gerçekleşecek, sermaye hareketlerini belirleyen unsurlardan biri döviz kurudur. Döviz kurlarında meydana gelecek belirsizlik sermaye hareketlerini büyük ölçüde engelleyecektir.

Mali sermayenin getirisinde ülkeler arasındaki mevcut farklılıklar reel sermayenin ülkeler arasındaki dağılımı ve buna bağlı olarak gelirden etkiler³² Yani döviz kurunda oluşacak belirsizlik, reel sermayenin etkin dağılımında sapmalara ve bunu sonucunda da üretim kaybına neden olacaktır. Ayrıca bu belirsizlik mal ve hizmet ticaretini olumsuz yönde etkileyecektir.

³² Alibert Robert Z. Uncertainty, Currency Aresand the Exchange Rate System; *Economica* Vol. 39 Syf: 432-441 1972.

Başka bir etkide, döviz rezervlerinde tasarruf sağlanmasına yol açacaktır. Birliğe üye ülkelerin tek başına ihtiyaç duyacağı rezervden daha fazla rezerve ihtiyaç duyacaktır. Üyelerden birinin dış dengesizlikle karşılaşması durumunda ortak rezerv bu açığı kapatmak için kullanılır. Bu işlem sonucunda diğer birlik üyeleri dış açık ile karşılaşan ülkeye borç vermiş sayılır. Böylece tek tek ülkelerin karşılaşacaklarından daha fazla miktarda dış açık finanse edilebilir³³ Para birliği ile birlikte tek paraya geçişten sonra birlik üye ülkelerinin döviz kurunda meydana gelen değişimleri izleme zorunluluğu ortadan kalkacaktır. Turizmle ilgili olarak, birlik dışından birliğe gelecek olan turistlerin döviz değiştirme külfeti ve maliyetlerden kurtulacaktır. Ayrıca paranın mal ve hizmetlerdeki değişiminde önemli bir fonksiyonu olan enformasyon maliyetini azaltır.

Birlik içinde izlenecek ortak para politikası para biriminde istikrarın daha kolay sağlanmasına neden olur. Para istikrarı, paraya likidite özelliği verir. Eğer ekonomide fiyat istikrarsızlığı varsa, paranın para olma niteliği ortadan kalkar ve ekonominin istikrar ve büyümesi engellenir, sermayenin ülke dışına kaçmasına yol açar.

Tek paranın diğer bir avantajı da işlem maliyetinde sağlanacak olan tasarruftur. Tek para sayesinde üye ülkeler arasındaki ticari işlemler ve yatırımlar kolaylaşacaktır. Zaman ve nakit açısından bir kolaylık sağlanacaktır. Avrupa Komisyonu tarafından yapılan hesaplamalarda AB ülkeleri arasındaki ticari ve mali işlemlerde birden fazla para biriminin kullanılması 1980 yıllarda ortalama AB, GSYİH'sinin %5' i kadar bir maliyet getirdiği ortaya konmuştur. Yine Avrupa Komisyonu tarafından yapılan Yeşil Belgede söz konusu maliyetlerin AB toplam GSMH'sinin % 0,3-0,4'e ulaştığı belirtilmiştir³⁴

5. Para Birliğine Katılmanın Maliyeti

Para birliğine katılmanın avantajları yanında bir takım dezavantajları da söz konusudur yani para birliğine katılmak üye ülkeler arasında belirli maliyetlere katlanmalarını gerektirmektedir. Bu maliyetlerden birincisi, para politikası uygulamalarından ortaya çıkmaktadır. Para politikasında üye ülkelerin halihazırda yürütmeye serbestisine sahip olduğu ekonomi politikasını uygulaması konusunda bir otorite boşluğuna neden olacaktır. Bu kayıp, para politikası ve kur üzerinde mevcut ulusal kontrol mekanizmasının ortadan kaldırılması şeklinde olacaktır³⁵ Mali piyasaların ulusallaşması ulusal para biriminin diğerlerine etkin bir şekilde kullanımını sınırlamaktadır. Üye ülkeler arasındaki yurtdışı faiz oranlarındaki fark, sermaye hareketlerine neden olmakta ve faiz arbitrajı ortaya çıkarmaktadır. Bu

³³ Rıdvan Karluk, "AB ve Türkiye" İMKB İstanbul 1996, Syf:34

³⁴ Commission of The European Communities 1995.

³⁵ Pauer F. "Will Asymmetric Shocks Pose a Serious Problem in EMU? Oesterich Nationalbank Working Paper No:23 Juli 1996.

şartlar altında sabit kur rejimi uygulayan bir ülkede merkez bankasının bağımsız para politikası uygulaması zordur. Bunun sonucunda yurtiçi faiz oranları kontrol ederek kendi bağımsız para politikasını uygulamak isteyen bir ülke kurların dalgalanmasına razı olmak durumunda kalacaktır.

Sabit kur politikası uygulamak isteyen, sermaye hareketlerini serbestleştirmiş bir ülke kendi yurtiçi faiz oranlarını bağlamak zorundadır. Bu durumda para politikası uygulanmasının en önemli araçlarından olan faiz oranlarını belirleme serbestisi ortadan kalkacak ve faizler ülke dışında belirlenmiş olacağından ülke para politikası serbestisini yitirecektir³⁶

Diğer bir maliyet ise, kur politikası uygulamasında ortaya çıkmaktadır. Parasal bütünleşme ile birlikte döviz kurlarındaki dalgalanma ortadan kalkacaktır. Bir ülkenin para birliğine katılmasıyla, dış dengesini sağlamada yardımcı olan araçlardan kambiyo politikası üzerindeki sahip olduğu serbestiyi ortadan kaldıracaktır. Bunun sonucunda para arzı üzerindeki denetimi de kaybedecektir. Birlik içerisinde piyasaların bütünleşmesi ile birlikte, para politikasını oluşturan bağımsız faiz haddi ve kredi politikası uygulaması gibi araçlar üzerinde bağımsızlıklarını kaybedeceklerdir. Esnek döviz kuru politikasının uygulanması enflasyon hızını seçme serbestisi vermekte, bu serbesti para birliğine katılmakla ortadan kalkacaktır.

Parasal birliğe katılmanın başka bir maliyeti de kendini maliye politikası üzerinde göstermektedir. Para politikasının tek bir merkezden uygulanacak olması ülkenin maliye politikası araçlarına yönelmesine neden olacaktır. Bu durum üye ülkeler açısından ek bir maliyete neden olacaktır.

Üye ülkeler arasında ortak bir enflasyon hızının kabul edilmesi, enflasyon hızının birlik ortalamasının üzerinde olan ülkeler açısından maliyeti artan işsizlik oranı cinsinden ortaya çıkmaktadır. Üye ülkelerde mevcut olan enflasyon hızının, birlik içerisinde gerçekleşen ortalama hızının altında veya üstünde olmasına göre, ortalama enflasyon hızına uymamanın maliyeti farklılık göstererek bu farklılık üye ülkeler açısından bir maliyet doğuracaktır.

Para birliğine katılmanın bu maliyetlerine ek olarak bölgeler arası dengesizlikler önemli bir sorun yaratabilir. Bir para birliğine üye olan bir ülkenin karşılaştıkları ödemeler dengesizlikleri, ancak altın standardı sürecinde giderilebilmektedir. Birlik içerisinde ödemeler fazlası veren ülkede faiz haddi, diğer ülkelere oranla düşerken bu ülkedeki enflasyon hızı diğer ülkelerden fazla olacaktır. Faiz haddindeki farklılık o ülkeden sermaye kaçmasını sağlarken yüksek fiyat artış hızı da ödemeler fazlasını giderecektir.

³⁶ Defne ATA, H. Serkan SİLAHŞÖR "Parasal Birlik Avrupa Para Birliği ve Türkiye" Hazine Müsteşarlığı, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Mayıs 1999.

6. Avrupa Para Birimi (ECU)

Avrupa Para Sisteminin temelini Avrupa Para Birimi (ECU) oluşturmaktadır. ECU, Avrupa Birliğine üye ülkelerin paralarından meydana gelen ve topluluk para otoriteleri tarafından ödeme aracı ve hesap birim olarak kabul edilen resmi bir para birimidir. ECU, birlik içerisinde bütün işlemlerde standart bir para birimi olarak kullanılmaktadır. Bu oluşum içerisinde ECU' nun bir takım fonksiyonları mevcuttur. Bunlar;³⁷

- ECU kambiyo mekanizmasında bir hesap birimi olarak kullanılacaktır.
- ECU sapma göstergesinin hesaplanmasında esas alınacaktır.
- ECU hem mücahale hem de kredi mekanizması ile ilgili işlemlerde hesap birimi olarak kullanılacaktır.
- Topluluk para otoriteleri bakımından bir ödeme aracı olarak kabul edilecektir.

1972 yılına kadar 1 hesap birimi = 0,88867088 gr. altın olarak hesaplanmıştır. 1 ECU, AT üyesi ülkelerin paralarının ağırlık tutarlarının toplamına eşittir. Aşağıdaki tabloda ECU' nun kompozisyonu görülmektedir.

ECU' nun Kompozisyonu

		ECU'nun kompozisyonu	ECU içindeki Pay (%)
Alman Markı	DM	0,6242	30,7
Fransız Frangı	FF	0,332	19,1
İngiliz Sterlini	GBP	0,08784	12,3
İtalyan Lireti	LT	151,8	9,8
Hollanda Florini	HFL	0,2198	9,6
Belçika Frangı	BFR	3,301	7,9
İspanyol Pesosu	PTA	6,885	5,3
Danimarka Kronu	DKR	0,1976	2,5
İrlanda Poundu	IP	0,008552	1,1
Portekiz Eskodosu	DR	1,393	0,6
Yunan Drahmisi	ESL	1,440	0,8
Lüksemburg Frangı	LER	0,130	0,3

³⁷ Okan AKTAN, "Para Birlikleri Kuramı ve Avrupa Para Sistemi" H.Ü. İ.İ.B.F Yay. No:4 Syf:122 ANKARA-1983

		1 ECU	100,0
--	--	-------	-------

Avrupa Para Birliğinin (ECU) başlıca 4 temel görevi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; APS' nin döviz kuru mekanizmasında her milli paranın bir ECU karşısındaki değeri olan merkezi kurların belirlenmesinde demoniter olarak (ortak piyasa) kullanılır. İkincisi, her milli paranın döviz kurunda oluşacak "sapma eşiğinin" hesaplanmasında gösterge olarak yer alır. Üçüncüsü, destekleme faaliyetlerinden doğan borç ve alacaklıların hesaplanmasında ve ödenmesinde kullanılır. Yani, AB para otoriteleri arasında ödeme aracı ve rezerv birimi olup, APS' nin işleyişinde temel hesap birimidir. Avrupa parasal işbirliği fonunun vadeli destek ve orta vadeli mali ve kredi yardım mekanizmasında hesap birimi olarak altının yerini almıştır.

ECU' nun mekanizmasının işleyişi, herhangi bir i para birimi cinsinden ECU' nun resmi fiyatı bu i para biriminin resmi kurlarının (parite veya merkezi kurlar) ağırlıklı toplamıdır.

Bu da;

$$E^* i = \sum_{j=1}^n a_j R^*_{ji}$$

$E^* i$ = i para birimi cinsinden ECU nun resmi fiyatı (değer kuru)

A_j = sepet içinde j para biriminin miktarı

R^*_{ji} = i para birimi cinsinden j para biriminin resmi kuru göstermektedir.

Ayrıca ECU' nun piyasa değeri E tanımlanabilir.

$$E_i = \sum_{j=1}^n a_j R_{ji}$$

E_i = i para birimi cinsinden ECU' nun piyasa fiyatı

R_{ji} = i para birimi cinsinden j para biriminin piyasa fiyatı

i E^*_i ile bölünerek ,

$$1 = \sum_j a_j R^*_{ji} / E^*_i$$

Fakat;

$$R^*_{ji} = E^*_i / E^*_j$$

Olduğundan dolayı;

$\sum_j a_j 1/E_j^* = 1$ elde edilebilir. $b_j = a_j / E_j^*$, j parası sepet içindeki pay olarak yorumlanabilir.

Sonuç olarak, a_j ler bir kere belirlendikten sonra ancak $n-1$ ECU pariteleri (E_j^*) bağımsız olarak seçilebilir. j parasının ECU cinsinden değeri düştükçe onun sepet içindeki payı da düşer, değer kaybeden bir paranın payı sıfıra yaklaşır.

1998 yılında Delors Raporu adı altında komisyon başkanı Delors tarafından bir rapor hazırlanarak Madrid zirvesinde tüm üye ülkeler tarafından kabul edilerek her aşamada kat edilecek yollar belirlenmiştir.

Epb'nin aşamaları

Birinci aşama \Rightarrow (1990-1994)

İkinci aşama \Rightarrow (1994-1999)

Üçüncü aşama \Rightarrow (1999-2002)

Birinci Aşama (1990-1994)

Birinci aşama, 1 Temmuz 1990 tarihinde başlamıştır. Bu aşamada sermaye hareketlerinde tam liberalizasyonun sağlanması ve üye ülke ekonomi ve maliye politikalarının birbirine yaklaştırılmasıdır. Bunun sonucunda bölgeler arası farklılıklar giderilmiş, ekonomi ve para politikaları açısından işbirliği artırılmıştır.

İkinci Aşama (1994-1999)

Bu aşamada Euro'nun geleceğini belirleyen kurumsal yapı oluşturulmuştur. 1994 yılında Avrupa Para Enstitüsü kurulmuş ve 1998 yılı Temmuz ayında kurulan Avrupa Merkez Bankasının üye ülkeleri para politikaları arasında koordinasyon rolünü üstlenmiştir. Mayıs 1998'de EPB ülkelerinin ulusal paralarının birbirlerine karşın kurları geri dönülmez biçimde sabitlemiştir. Bu dönemde TARGET Ödemeler Sistemi kurulmuştur.

Üçüncü Aşama (1999-2002)

Bu aşamada 01.01.1999 yılı itibarıyla para birliğine geçilmesi ve bu tarihten itibaren Para Birliğine katılan ülkelerde ulusal paraların yerine geçecek olan tek para biriminin "EURO" olarak adlandırılması kararlaştırılmıştır.

ECU sepetinin kompozisyonu Maastricht Antlaşmasının yürürlüğe girmesiyle birlikte dondurulmuştur. Üye ülke paralarının belirli ağırlıklarla katıldıkları

bir sepet şeklinde hesaplanan ECU' nun para birliğinin başlayacağı 01.01.1999 tarihinden itibaren 1 ECU=1 EURO' dönüştürülmesi kararlaştırılmıştır³⁸

7. Euro'nun Önemi

Avrupa Birliği ülkelerinin tek para birimine geçmesiyle birlikte, dünya ekonomisini geniş ölçüde etkileyecek büyük bir dönüşüm sürecine girmiştir ve global ekonomiyi yeniden şekillendirme sürecini başlatmıştır. Global ekonomiyi büyük ölçüde olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Üye ülkelerin parasal birliği desteklemelerinin iki temel nedeni göze çarpmaktadır³⁹ Birincisi, işlem maliyetlerinin azaltılması ve daha yoğun ticaret yoluyla Avrupa'da ekonomik büyümeyi teşvik edeceği düşüncesi olmuştur. İkinci bir neden ise, parasal birliğe geçmek suretiyle ABD dolarının dünya ekonomisindeki egemenliğinin Avrupa iş hayatına getirdiği sorunların asgariye indirileceği inancıdır. Avrupa tek parasının dünya ticaretinde dolara karşı güçleneceği ve bu süreçte dünyadaki bütün şirketlerin Euro'ya göre kur stratejilerini değiştirmesi ve bu yeni sürece kendilerini en iyi şekilde hazırlaması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Avrupa Birliğinin dünya ekonomisi ve ticareti göz önüne alındığında, Euro'nun dünya ekonomisindeki değişmelere aracılık eden ve rezerv olarak tutulan güçlü ve derin bir para birimi haline gelmesi ve dünya ülkeleri için dolara alternatif yeni bir parasal anchor haline gelmesine neden olacaktır. Euro'nun piyasada işlem görmeye başlamasından itibaren, dolardan sonra dünya ekonomisinde ikincil bir önem arz eden bir ödeme aracı olarak bu parayı benimseyen ülkeler arasında kur riski tamamen ortadan kalkacak ve Euro'nun kredibilitisinin artması beklenecektir. Uluslararası portföy parası olarak değerlendirildiğinde Euro'nun gittikçe artan ölçüde uluslar arası mali işlemlerde kullanılan paranın yerini alacağı tahmin edilmektedir. İşlem parası olarak Avrupa şirketlerinin Euro'yu Ekonomik Parasal Birlik alanındaki ticaret işlemlerinde kullanımı birlik dışı ülkelerde de büyük ölçüde kullanılmasına neden olacaktır. Uzun vadede düşünüldüğünde tek pazarda fiyatların şeffaflaşması, rekabetin artması, işgücü hareketliliğinin artması ve iş bölümünün yeniden yapılanması, büyüme performansının artması, istihdam olanaklarının artması ve Euro' ya dahil olan ülkelerde hayat standardının büyük ölçüde iyileştirilmesine neden olacaktır. Bu açıdan bakıldığında Euro, bütün ülkeler açısından takip edilmesi gereken bir gelişme olduğu kesindir.

Euro'nun AB ekonomisinde orta ve uzun vadede oluşabilecek etkileri:

□ Euro'nun yürürlüğe girmesi sektörlere göre farklılık arz etmekle birlikte

AB içerisindeki fiyatlar genel düzeyini etkileyecektir.

³⁸ T.C Başbakanlık DTM syf 151-152-153

³⁹ "Ekonomik ve Parasal Birlik" İGEME'den Bakış Dergisi, Sayı 16, yıl 4, Ekim-Aralık 2000

- AB içi ticarete yoğunlaşan sektörlerde işlem maliyetlerinde sağlanacak tasarruf kur riskinin ortadan kalmasından kaynaklanacak etkiler, AB dışı ticaretin yoğun olduğu sektörlerde ise Euro'nun uluslar arası ödeme aracı hesap birimi olarak devreye girmesine ve Euro/Dolar paritesine bağlı olarak ortaya çıkabilecek tasarruflar bölge içerisinde fiyatlar ve rekabet gücü üzerinde etkili olabilecektir.
- Parasal birlikle beraber AB içi ticarete döviz kurlarının ortadan kalkması sonucu işlem maliyetlerinde sağlanacak tasarruf üye ülkeler arasında fiyat şeffaflaşması, faiz ve döviz kurlarındaki dalgalanmaların ortadan kalmasıyla ve yatırım için gerekli olan kaynakların elde edilebilirliğinin kolaylaşması bölge içi ticaretin cazip bir hale gelecektir.
- Mali piyasalarda oluşacak entegrasyonla faizlerin düşmesi finansman imkanlarını arttıracak bu nedenle birlik içi firmaların finansman maliyetlerini azaltacaktır.
- Döviz kurunun APB üyesi ülkelerin rekabet gücünü etkilemek için bir politika aracı olarak kullanılması nedeniyle bölge içi döviz kuru dışında bir dengeleme mekanizması olarak iş gücü mobilitesinin artmasına sebebiyet verecektir
- Birlik içerisindeki şirketlerin birleşmeleri cazip hale gelecektir.
- AB içerisinde ücret, fiyat ve maliyet arasındaki eşitlik sağlanacaktır.
- Ülke paralar yerini alacak olan Euro sayesinde malların fiyatlarının izlenmesinin kolaylaşması ile birlikte iç ticarete rekabet artacaktır.
- Tek parayla birlikte ücretlerde şeffaflık ve iş gücü piyasasında rekabet artacağından Avrupa genelinde ücret kartellerinin oluşması engellenecektir.
- Ekonomik ve Parasal birliğe geçilmesi ve Euro dolaşımına girmesi ile birlikte 11 ülke sermaye piyasalarının kısmen birleşmelerinin etkisiyle bu piyasanın boyutları giderek büyüyecektir.
- Euro'nun yürürlüğe girmesiyle döviz piyasalarında Avrupa borsaları dünyadaki ağırlığını hissettirecektir.
- Euro'nun kullanılmaya başlanmasıyla sermaye piyasalarında oluşan daha likit hisse senedi ve tahvil piyasası ve artan rekabeti müşterilerin daha ucuz finans sektörü hizmetlerinden yararlanmasını sağlayacaktır.
- Euro ile turizm sektöründe turistler açısından işlem maliyetlerinin azalmasını sağlayacaktır.
- Euro döviz kuru dalgalanmalarını dolayısıyla ihracat ve yatırım planlarında geleceğe yönelik belirsizliği ortadan kaldıracaktır.

- Banka ve sigorta kuruluşlarının Avrupa çapında tek para üzerinde rekabet etmeleri sonucu faiz oranları düşerek, sunulan hizmet kalitesi artacaktır.
- Para birliğine üye ülkeler para politikalarında bağımsızlıklarını kaybedecekler bunun sonucunda bir ülkeye ait ekonomik krizde bağımsız hareket etmelerini engelleyecektir.
- Tek para uygulamasına geçişle birlikte ekonomik etkilerin yanı sıra tüketim ve hayat tarzı gibi olgularda etkileri ortaya çıkacaktır

Birleşerek tek pazarı oluşturma arzusunda olan Avrupa ülkeleri tek para birimine sahip olmaları, pazar yerinde çıkabilecek karşılığı ve engel ortadan kaldıracaktır. Birlik içerisindeki üye ülkelerin para birimine geçmesiyle birlikte fiyatlarda oluşacak şeffaflık rekabetin ve büyümenin artmasına neden olacaktır. Birliğe üye ülkeler arasında heading maliyetlerinin çapraz kur sisteminin kalkması güven duygusunu oluşturacak ve uzun dönemli planların yapılmasına imkan tanıyacaktır. Maliyetlerde meydana gelen düşüşler üretim ve tüketim açısından fayda oranını arttıracaktır. Parasal birlik sonucunda oluşacak likit finansal pazar yatırımcılar tarafından daha geniş finansman ve yatırım imkanı sağlayacaktır. Sermaye piyasalarının, finans merkezlerinin, bankaların ve finansal şirketlerin aralarındaki rekabet artacağından müşterileri hizmet ve fiyat açısından daha avantajlı konuma gelecektir.

Uluslar arası döviz sisteminde ticari alışveriş yatırım ve rezerv para olarak özellikle Almanya (DM) üzerinde olan ağırlığı ve sorumluluğun daha geniş bir alana yayılarak, büyük miktardaki döviz girdi çıktısından etkilenmeyi, Amerika ve Japonya'nın da yardımıyla daha güvenli ve düzgün seyir halinde olacaktır. Parasal birliğin sağlayacağı faydalar sadece ekonomik alanda kendini göstermeyecek aynı zamanda politik ortaklığı da beraberinde getirecektir. Zaten Maastricht Anlaşmasında Birliğe üye ülkelerin işlerini, politikalarını, adalet ve savunma politikaları da bağlanmaktadır. Burdan şu sonuca ulaşabiliriz, APS sadece daha yüksek hayat standardı sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda Avrupa da kalıcı bir barışın sağlanmasına önemli ölçüde etkili olacaktır.

Bireysel olarak Euro'nun kısaca değinecek olursak, tek paraya geçişle birlikte büyümenin ve istihdam hacminin artmasına neden olacaktır. Özellikle çapraz kur sisteminin yarattığı riskin ortadan kalkmasıyla ihracat hacminin artması büyüme oranlarında direkt olarak etkileyebilecektir. Bunun sonucunda orta ölçekli ve küçük firmalar satış imkanlarını ve satış karlarını arttıracaktır.

Euro'nun sağlamış olduğu avantajlar bunlarla sınırlı değildir. Çapraz kur işlemlerinden doğan maliyet ve risk yönetimi işlemlerinin söz konusu olması şirketler açısından büyük avantajlar sağlayacaktır. Parite dalgalanmalarının ortadan kalkması ihracatçı açısından ihraç planlamasında büyük kolaylıklar

sağlayacaktır. Euro ile oluşacak genişlik şirketler açısından geniş yatırım imkanları ve değişik finansman kaynaklarını büyük ölçüde arttıracaktır.

Euro ile birlikte ortaya çıkacak olan diğer bir gelişmede kendini birlik üye ülkeler içerisinde mevcut olan kayıt dışı para (kara para) da gösterecektir. Avrupa Birliği içerisinde kayıt dışı para miktarının 400 milyar dolar olduğu göz önüne alındığında bu durumun ne kadar ciddi olduğu açıkça bellidir. Almanya örneğini ele aldığımızda, Almanya merkez bankasının açıklamalarına göre, 2001 yılı itibarıyla 80 milyar markın ekonomi içinde kayıt altında olmadığını açıklamıştır. Bu miktarın ekonomi içerisine tekrar girmesi Almanya ekonomisi için bir takım külfetler getirecektir. İşte bu noktada Alman merkez bankasını ve aynı durumda olan diğer üye ülkeler merkez bankasını bir takım önlemler alma zorunluluğu ortaya çıkacaktır.

1 Şubat 2002 tarihinden itibaren tümüyle Euro'ya geçilmesi ellerinde kara para bulduranların 1 Şubat 2002 tarihine kadar bu parayı nereden buldun sorusuyla karşı karşıya kalacaklar ve bu soruna nasıl bir çözüm bulabiliriz telaşına düşeceklerdir. Ellerinde kara para bulduran kişiler özellikle bu günlerde parayı elden çıkartmak için ihtiyaçları olmasa dahi bu parayı aklamak için arsa, ev ve araba gibi malları satın alma yoluna gideceklerdir.

Şuanda yapılan çalışmaların tamamı Euro geçişte sektörlerin ve firmaların psikolojik yönden hazırlanma işlemleri yapılmaktadır. Gerek sektörlere gerekse firmalara bilgilendirme çalışmalar yapılmaktadır.

8. Euro Para, Türkiye ve Potansiyel Etkileri

Euro'nun uygulamaya başlamasıyla birlikte dünya ekonomisi ve uluslararası piyasalar açısından yeni bir oluşum ortaya çıkacağı kesindir. Avrupa Birliğinin dünya ticaretinde önemli bir paya sahip olması, bu pay sayesinde Euro dünya ekonomisinde değişimlere aracılık eden ve rezerv olarak tutulan güçlü ve derin bir para birimi haline alması ve dünya ekonomisi için doların alternatifi olarak yeni bir parasal anchor haline gelmesi beklenmektedir. Euro'nun G-7 ülkeleri içerisinde para birimleri arasında olası ve istenmeyen kur hareketlerinin önüne geçilmesi için bir uluslar arası işbirliği mekanizmasının oluşturulması zorunluluğunu da beraberinde getireceği düşünülmektedir.

Türkiye'nin AB ile yakın ekonomik işbirliği içerisinde olması, ülkemizi Euro'ya geçişte doğrudan etkileyecektir. Türkiye ekonomisini diğer birçok üçüncü ülke ekonomisinin daha da fazla etkilemesi kaçınılmaz hale gelecektir. Bunun nedenlerinden birincisi, Avrupa Birliği ülkeleri Türkiye'nin en büyük ticari partneri durumunda olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye toplam ithalatının %43'nü, ihracatın ise %39'nü Avrupa Birliği ülkeleri ile gerçekleştirmektedir. 1998 yılında ithalatımız 19,8 milyar dolar ve ihracatımız ise 10,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Toplam ihracatımızın içerisindeki pay ise değişmeyerek %43 civarında kalmıştır. 1999 yılının Ocak-Mayıs verilerine göre Euro bölgesine olan

ihracatımız 4,5 milyar doları, ithalatımız ise, 6,3 milyar dolar olarak gerçeklemiştir. Toplam ihracatımız içerisindeki pay %44, toplam ithalatımız içerisindeki pay ise %43 olarak gerçekleşmiştir.

Euro'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte finansal piyasaların bütünleşmesi ve döviz işlem maliyetlerinin ortadan kalmasıyla birlikte, finansal piyasaların entegrasyonu ölçek ekonomileri sayesinde faiz oranlarını düşmesiyle birlikte, Maastricht kriterlerini sağlamaya yönelik para politikaları sayesinde genelde bir düşüş eğilimi içerisine girecektir. Avrupa genelinde oluşacak faiz oranlarındaki gerilemeler finans ve sermaye piyasasının hareketlenmesine neden olacaktır. Faiz oranlarındaki düşme Türkiye açısından Avrupa'dan daha düşük maliyette borçlanmasını sağlayacaktır.

Euro ile başlayacak olan Avrupa ülkelerindeki faiz oranlarındaki gerilemeler yatırımların artmasına ve büyümenin hızlanmasını sağlayacak ve bunun sonucunda Türkiye'nin düşük maliyetle borçlanma imkanı doğacak, ülkemizde gerek yatırım gerekse büyüme oranında ilerlemeler kaydedilecektir. Ayrıca Avrupa Birliği ülkeleri ile ticari ilişki içerisinde olan firmalarımız, kur riski ve işlem maliyetlerinin ortadan kalmasıyla firmalarımız AB firmaları ile daha iyi rekabet edebilme ve daha fazla ticari ilişki içerisinde bulunması olanağı tanınacaktır.

Ülkemiz dış finansmanının büyük bölümü Avrupa Birliği ülkeleri tarafından sağlanmaktadır. Ülkemiz döviz cinsinden borç yapısı, dış borcun 1999 yılı ilk çeyreğinde %47,09'u ABD doları, %34,4 Alman mark, %10,71'i Japon yeni, %1,56'sı Fransız frangı, %0,87'si Hollanda florini ve %5,37'si diğer para birimlerinden oluşmaktadır. Anlaşılacağı üzere dış borç portföyünde gelecek yıllarda Euro'nun payı büyük olacaktır.

9. Euro'nun Dış Ticaret İşlemleri Üzerine Etkileri

Euro'nun yürürlüğe girmesi ile birlikte, üye ülkeler ile ticari ilişkiler içinde bulunan ülkeleri dış ticaret açısından etkileyecektir. Özellikle ithalatın %43'nü, ihracatının da %39'unu birliğe üye ülkeler ile gerçekleştiren Türkiye, bu oluşumdan etkilenmesi kaçınılmazdır.

Ülke Gruplarına Göre İhracat (Milyon Dolar)

	NİSAN						OCAK-NİSAN				
	DAĞILIM		DAĞILIM		DEĞİŞİM	DAĞILIM		DAĞILIM		DEĞİŞİM	
	2000	%	2001	%		2000	%	2001	%		
1-AVRUPA BİRLİĞİ ÜLK.	1.261	51,7	1.327	51,6	5,2	4.887	53,5	5.224	53,1	6,9	
2-EFTA ÜLKELERİ	32	1,3	24	0,9	-24,6	109	1,2	107	1,1	-1,6	

3- DİĞER OECD ÜLKELERİ	377	15,5	373	14,5	-1,0	1.360	14,9	1.439	14,6	5,8
	89	3,7	73	2,8	-18,5	275	3,0	313	3,2	13,6
	679	27,9	773	30,1	13,9	2.510	27,5	2.764	28,1	10,1
1.AVRUPA ÜLKELERİ	214	8,8	188	7,3	-12,5	714	7,8	710	7,2	-0,5
2.AFRİKA ÜLKELERİ	130	5,4	135	5,2	3,4	480	5,3	446	4,7	-3,0
3.DİĞER AMERİK. ÜLK.	13	0,6	43	1,7	218,6	71	0,8	111	1,1	57,5
4.ORTA DOĞU ÜLK.	196	8,1	265	10,3	34,9	795	8,7	1.014	10,3	27,5
5.DİĞER ASYA ÜLK.	124	5,1	136	5,3	9,5	448	4,9	435	4,4	-2,8
6.DİĞER ÜLKELER	1	0	7	0,3	991,7	3	0	28	0,3	913,8
GENEL TOPLAM	2.439	100,0	2.571	100,0	5,4	9.142	100,0	9.846	100,0	7,7
KARADENİZ EKON. İŞB.	205	8,4	193	7,5	-5,5	740	8,1	773	7,8	4,5
EKONOMİK İŞBİRL. TEŞK.	76	3,1	70	2,7	-6,8	294	3,2	269	2,7	-8,7
BAĞIMSIZ DEVL. TOPL.	137	5,6	131	5,1	-4,7	518	5,7	496	5,0	-4,3
TÜRK CUMHURİYETLERİ	51	2,1	40	1,6	-21,2	185	2,0	157	1,6	-15,0
İSLAM KONFERANSI TEŞK.	340	14,0	353	13,7	3,7	1.290	14,1	1.404	14,3	8,8

Kaynak: www.foreigntrade.gov.tr

Ülke Gruplarına Göre İthalat (Milyon Dolar)

	NİSAN					OCAK-NİSAN				
	DAĞILIM		DAĞILIM		DEĞİŞİM	DAĞILIM		DAĞILIM		DEĞİŞİM
	2000	%	2001	%	%	2000	%	2001	%	%
	2.997	66,3	1.864	61,9	-37,4	10.328	65,3	8.236	60,6	-20,3
1-AVRUPA BİRLİĞİ ÜLK.	2.292	51,0	1.418	47,1	-38,1	7.729	48,9	6.172	45,4	-20,1
2-EFTA ÜLKELERİ	98	2,2	80	2,7	-18,5	350	2,2	346	2,5	-1,2
3- DİĞER OECD ÜLKELERİ	587	13,1	365	12,1	-37,8	2.249	14,2	1.718	12,6	-23,6
	41	0,9	18	0,6	-55,4	138	0,9	76	0,6	-44,7

	1.474	32,8	1.127	37,5	-23,5	5.350	33,8	5.272	38,8	-1,5
1.AVRUPA ÜLKELERİ	474	10,6	366	12,2	-22,7	1.801	11,4	1.737	12,8	-3,5
2.AFRIKA ÜLKELERİ	262	5,8	207	6,9	-21,0	799	5,1	1.022	7,5	27,9
3.DİĞER AMERİK. ÜLK.	42	0,9	38	1,3	-9,1	161	1,0	150	1,1	-6,8
4.ORTA DOĞU ÜLK.	313	7,0	246	8,2	-21,3	1.291	8,2	1.207	8,9	-6,5
5.DİĞER ASYA ÜLK.	313	7,0	246	8,2	-21,3	1.291	8,2	1.207	8,9	-6,5
6.DİĞER ÜLKELER	2	0	34	1,1	1721,7	21	0,1	108	0,8	403,9
GENEL TOPLAM	4.491	100,0	3.009	100,0	-33,0	15.816	100,0	13.584	100,0	-14,1
KARADENİZ EKON. İŞB.	507	11,3	379	12,6	-25,3	1.937	12,2	1.814	13,4	-6,4
EKONOMİK İŞBİRL. TEŞK.	145	3,2	95	3,2	-34,7	454	2,9	461	3,4	1,5
BAĞIMSIZ DEVLİ. TOPL.	435	9,7	315	10,5	-27,5	1.637	10,3	1.516	11,2	-7,4
TÜRK CUMHURİYETLERİ	64	1,4	17	0,6	-74,1	210	1,3	98	0,7	-53,2
İSLAM KONFERANSI TEŞK.	618	13,8	434	14,4	-29,9	2.555	14,3	2.241	16,5	-0,6

Kaynak: www.foreigntrade.gov.tr

Yukarıdaki tabloda ülkemiz ithalata ve ihracat verilerine göre en fazla ilişki içerisinde olduğumuz topluluk Avrupa topluluğu ülkeleridir. Gerek ithalat gerekse ihracatçılarımız açısından Euro geçiş büyük önem arz etmektedir ve edeceği de kesindir. Euro ile birlikte birlik üye ülkeleri ile olan ticari ilişkilerimizde bölgeye olan ticaretimizi artırıcı stratejiler izleme zorunluluğu ortaya çıkacaktır. Avrupa Birliğine girme sürecinde olduğumuz bu dönemde, Avrupa'da yeni bir oluşum olan parasal birliğe ilişkin gerekli uyumlaştırma işlemlerini biran önce yerine getirmemiz gerekmektedir.

Dış Ticaretimizin Döviz Kuru ve Ülkelere Göre Dağılımı

	İHRACAT		İTHALAT	
	Toplam İçindeki Değişim	Döviz kombinasyonu içindeki pay(%)	Toplam İçindeki Değişim	Döviz kombinasyonu içindeki pay(%)
Euro 11	39	34,3	43,7	34,5
Almanya	20,7	27	15,8	23,2
Fransa	4,5	3,7	6,4	3,3
İtalya	5,1	2,4	9,5	4,8
İNGİLTERE	5,7	4,8	6,2	3,7
ABD	8	57,2	8,7	56,4
JAPONYA	0,6	0,4	3,9	2,4

Kaynak Dtm

Euro bölgesi ülkelerin dış ticaret içindeki payı incelendiğinde toplam ithalatımızın %43'nü, ihracatımızın ise %39'unu bu bölge ile yapıldığı görülmektedir. Euro bölgesi ülkelerinin milli paralarının ihracat ve ithalatımızın döviz kombinasyonu içerisindeki ağırlığın ortalama 34,5 olduğu görülmektedir.

Türkiye AB ile olan ticari ilişkilerinde, işlemler genelde Alman markı cinsinden yapılmaktadır. Fakat Euro bölgesine dahil küçük ülkeler ile ticaretimizde bölge dışı ülke paralarının özellikle doların ihracatta %5 , ithalatta ise, %9 oranında ağırlığının bulunduğu göze çarpmaktadır. Euro'nun yürürlüğe girmesi Avrupalı küçük ülkelerde aramızdaki ticaretin büyük ölçüde euro'ya döneceği düşünüldüğünde, Türkiye'de ortaya çıkacak euro talebinin ilk adımda toplam ithalatımızın %9, ihracatımızın ise, %5 oranında artarak,ithalatımız içerisinde %43,7, ihracatımız ise, %39 'luk bir paya çıkması beklenmektedir. Euro'nun istikrarlı ve güçlü bir konum almasıyla birlikte euro'nun dış ticaretimiz içerisindeki ağırlığı gittikçe artacaktır.

Parasal Birliğin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri (IMF Tahmini %)

	2000	2001	2002	2003	2010
APB Üyeleri	0,2	0,9	1,0	1,1	2,9
Diğer sanayileşmiş ülkeler	-0,1	0,1	0,1	0,0	0,2
Gelişmekte olan ülkeler	0,0	0,1	0,2	0,2	0,3

Gelişmekte olan ülke konumundaki ülkemiz Euro ile birlikte gelecek yıllarda ekonomik büyüme açısından gelişmeler yaşayacaktır. Euro ile döviz ve fiyat kurundaki istikrarın sağlanması, büyümenin hızlanması, bölge içindeki kur riskinin ve işlem maliyetlerinin ortadan kalması, Euro'nun uluslar arası güçlü ve istikrarlı bir para birimi olması, işlemlerde artan bir şekilde kullanılmasına paralel olarak bölge ülkelerinin ve bölge dışı ülkeler arasında ticaret yaratıcı etkiye sahip olması beklenmektedir. Türk piyasaları Euro'yu kabul ettiği ölçüde Avrupa ile dış ticaret ilişkilerimizin artması olasılığı yüksek olacaktır. Özellikle, Türkiye gibi bölge ile gümrük birliği çerçevesinde tercihli düzenlemeleri olan ve yüksek ticaret hacmine sahip olan ülkeler açısından ticaret artırıcı etkiye sahip olacaktır.

Bölge içerisindeki fiyatların euro ile birlikte şeffaflaşması dış ticaretimizi arttırıcı yönde bir avantaj sağlayacaktır.

10. Euro'nun Borçlanmamız Üzerine Etkisi

Tek para birimine geçişle birlikte, Avrupa piyasalarında oluşacak faiz oranlarındaki düşüş ile döviz arbitrajının ortadan kalkması sonucunda Euro cinsinden borçlanma ekonomimiz açısından büyük avantajlar sağlayacaktır. Türkiye'nin uluslararası piyasalarda faaliyete başladığı yıl olan 1998 yılından 1999 yılı Ağustos sonu itibariyle gerçekleştirdiği tahvil ihracatının %35 oranında Alman markı, %29 oranında Japon yeni, %27 oranında ABD doları ve diğer %9 luk kısmı ise diğer ülkelerde yoğunlaşmıştır. Geri ödeme yapılmamış tahvil portföyü ise, %39 Alman markı, %24 Japon yeni, %15 Amerikan dolar, %10 Euro, %1 İngiliz sterlini, %1 'de İtalyan liretinden oluşmaktadır. Bu rakamlar gösteriyor ki uluslar arası sermaye piyasalarında tahvil ihracının büyük bir bölümü Avrupa Para Birimine üye ülkeler ile gerçekleştirmektedir. Bu aşamada, Euro'nun borçlanma üzerine etkisi bir kat daha artıyor.

Ülkemiz, Euro cinsinden ilk tahvil ihracını 24 Şubat 1999 tarihinde gerçekleştirmiştir. 5 yıl vadeli olan %9,5 kupon ödemeli 500 milyon Euro tutarındaki tahvil ihraç, talepteki artışa bağlı olarak 650 milyon Euro'ya, 28 Nisan 1999 da 800 milyon Euro'ya, 12 Mayıs 1999 da 1 milyar Euro'ya çıkarılmıştır. Hiç kuşkusuz ki yeni bir para birimi olan Euro'nun Türkiye'nin dış borçlanma yapısı üzerinde büyük etkiye sahip olacaktır.

01.Mart 1999 tarihi itibariyle, Türkiye'nin Euro'ya dönüşecek dövizden sağladığı orta ve uzun vadeli kamu borç stoku hazine müsteşarlığı verilerine göre aşağıdaki tabloda görülmektedir.

31 Mart 1999 İtibarıyla Orta ve Uzun Vadeli Kamu Sektörü Dış Borç Stokumuz

Dövizler	Orijinal Tutar	Euro Karşılığı	\$ Karşılığı	Euro Stoku İçindeki Pay	Toplam Stok İçindeki Pay
ATS	4,474,490	325,174	351,838	%2,53	%0,91
BEF	5,027,141	124,620	134,838	%0,47	%0,35
DEM	17,947,967	9,176,650	9,929,135	%71,36	%25,79
ESP	-	-	-	-	-
PTE	-	-	-	-	-
EUR	2,312,902	2,312,902	2,502,560	%17,98	%6,50

FIM	25,705	4,323	4,678	%0,03	%0,01
FRF	4,977,669	758,841	821,066	%5,90	%2,13
IEP	369	468	506	%0,00	%0,00
ITL	7,231,757	3,735	4,041	%0,03	%0,01
LUF	4,410	109	118	%0,00	%0,00
NLG	338,045	150,398	165,977	%1,19	%0,43
TOPLAM(2)	-	12,860,220	13,911,757	%100,00	%36,15
USD(3)	-	13,964,931	15,110,055	-	%39,25
DİĞER(4)	-	8,751,511	9,469,136	-	%24,60
TOPLAM KAMU	-	35,576,662	38,493,948	-	%100,00

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

1. Geçici

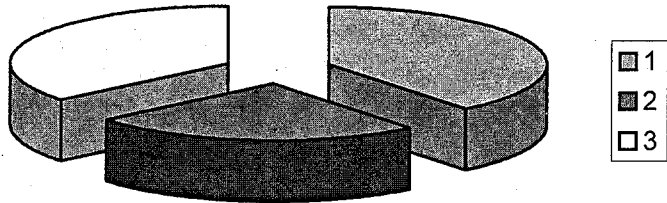
2. Euro'ya dönüşümden sağlanacak kredi toplamı

3. ABD doları dışı borç stoku

4. Euro ve ABD doları dışındaki dövizden sağlanan kamu borç stoku

Euro'nun kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, kamu sektörü iç borç oranımız Euro cinsinden 12,8 milyar Euro'dur. Bu tutarın ABD dolar karşılığı tutarı 13,9 milyar dolardır.

Orta ve uzun vade de toplam kamu dış borç stokunun para birimlerine göre ayrımı aşağıda gösterilmiştir.

- 1 Dolar cinsinden: %39,25
- 2 Diğer para birimleri cinsinden: %24,60
- 3 Euro Cinsinden stok: %36,15

Görüldüğü üzere Euro cinsinden alınan krediler %35,16, ABD doları cinsinden %39,25 ve diğer para birimlerinde alınan krediler %25 dir. Bu veriler gösteriyor ki Euro cinsinden yükümlülüklerimizin dış borç stokundaki büyüklüğü göstermesi açısından önemlidir.

Borçlanmada ekonomiyi üzerine kur değişmelerinin yaratabileceği etki hiç kuşkusuz ki etkisini gösterecektir. Euro sepeti içerisinde yer alan Alman markı, Fransız frangı, Avusturya şilini, Lüksemburg frangı, Fin markası, İtalyan lireti, İrlanda lirası ve Belçika frangının dan oluşan Euro para birimi dövizler arası kur riskini ortadan kaldırmaktadır. 01 Temmuz 2002 tarihinden itibaren alt para birimlerinin yürürlükten kalkmasıyla, dış borç stokumuzun kur riskinden kaynaklanan volatilitesi üç ana döviz birimi olan Euro, ABD doları ve yen den oluşacaktır. Euro'ya geçişle birlikte kur riski oldukça azami düzeye düşecektir. Bu borçlanma stratejileri bakımından büyük avantajlar sağlayacaktır.

Sonuç olarak, Euro ülkemiz borç stratejileri üzerine türlü avantajlara neden olacaktır. Bu avantajlar⁴⁰

- Dış borç stokunun ABD doları cinsinden hesaplanması yönteminin kullanılması durumunda, Euro'nun değerinin artmasının orta ve uzun vadede kur farkı etkisiyle dış borç stok rakamının artacağı veya ABD dolarının Euro karşısında değer kazanmasının dış borç stok rakamının daha düşük görünmesine neden olacağı,
- Tek para uygulamasının, Euro'ya dahil olan dövizler arası kur farkını ortadan kaldırması nedeniyle farklı dövizlerle ilgilenmekten kaynaklanan kur riskini azaltacağı ayrıca operasyonel anlamda işlem maliyetlerini aşağıya çekeceği,
- Tek para uygulamasının dış borçların incelenmesi ve muhasebeleştirilme işlemlerinde standart bir yapının oluşturulmasına katkıda bulunacağı,
- Tek paraya geçişte düşük faiz oranlarının mevcut para ödemelerine ve özellikle yeni kredi temininde avantajlar getireceği,

⁴⁰ "Euro ile İlgili Gelişmeler ve Türkiye Yansımaları" Hazine Müsteşarlığı Yayınları Syf:37 Eylül 1999

- Euro bölgesi kredilerin sabit / değişken faiz dağılımı incelendiğinde, değişken faizli kredilerin geri ödemelerinin toplam faiz servisi içerisinde oldukça düşük paya sahip olduğu,
- Euro'nun dış borç servisini gerçekleştirmede yönetilecek çeşitli kurları ortadan kaldırılması nedeniyle varlık ve yükümlülüklerimizin uyumlaştırılmasına yardımcı olacağı,
- Avrupa Birliği ülkelerinin Gerçek Zamanlı Toptan Mutabakat Sistemine geçmesiyle para transferi ve geri ödemelerin çok kısa bir süre içerisinde yapılmasının işlem maliyetlerini azaltacağı, Target sisteminin kullanılmasıyla da aynı gün valürlü işlemlerin gerçekleşmesi nedeniyle TL kur farklarının ortadan kalkacağı ve operasyonel anlamda işlem maliyetlerinin asgariye ineceği beklenmektedir,
- Euro sayesinde tek para uygulamasının dış borç yönetimine olumlu katkıların olacağı beklenmektedir.

11. Euro'nun Diğer Ekonomik Etkileri

Euro ile birlikte AB de bütün finansal yapılar değişecek ve AB ile yoğun ilişkiler içerisinde olan Türkiye'de bundan önemli ölçüde etkilenecektir. Ortak para birimi olan Euro 01 Ocak 1999 tarihinden itibaren kaydı olarak yürürlüğe girmesiyle ortak para birimine geçişle, birlik para piyasalarımızı, makro ekonomik dengelerimizi, bankacılık sistemimizi, sigortacılık sektörümüzü ve istihdam alanında önemli değişikliklere neden olacaktır.

Euro'ya geçiş Türk bankacılık sisteminde önemli değişiklikleri beraberinde getirecektir. Türk bankacılık sisteminin Euro ile birlikte uyumlaştırma çabaları içerisinde girmesi bir zorunluluk haline gelecektir. Özellikle de Türk bankalarının 23 yabancı para üzerinden pozisyon tutması ve bunların 17'sinin AB ülkeleri parası olması bunu zorunlu getirmektedir. Örneğin, ithalat ve ihracat tacirlerinin birbirlerine çok uzak olması durumunda, tarafların birbiriyle temas imkanının zorlanmalar ortaya çıkan akredif işlemlerinde, işlemler herhangi bir Avrupa para birimi ile değilde, tek parayla birlikte Euro kullanılacaktır. Bugün ülkemizde bankacılık sisteminde ABD dolarından sonra en fazla kullanılan yabancı para Alman markı olup, tek parayla birlikte belki de ABD dolarının yerini alacaktır. 1998 yılı rakamlarıyla bankacılık sisteminde konsolide olarak ABD doları cinsinden aktif ve pasifler toplamın %59'nu oluştururken, DM cinsinden aktif ve pasifler %29'nu oluşturmaktadır. Euro'nun uygulamaya geçmesiyle birlikte Türk bankacılık sektöründe Euro lehine değişecektir.

Kur riskinin ortadan kalkması ve faizlerin düşmesi sonucu bankalarımızın fon kullanma imkanları artacaktır. Euro'ya geçişle birlikte Türk bankacılık sisteminin bir takım hususlara dikkat etmesi zorunluluğu ortaya çıkacaktır. Bankaların operasyonel ve otomasyon sistemlerinin düzenlenmesi, bankacılık

işlemlerinde Euro cinsinden likidite temini ve Euro'yu ihtiva eden ödeme ve mutabakat / takas sistemlerinin seçimi ve maliyetler de dikkate alınarak muhabir banka ilişkilerinin gözden geçirilmesi gerekecektir.

Euro'nun diğer bir etkisi de Türk sigortacılık sektöründe ortaya çıkacaktır. Euro ile birlikte sektörde daha fazla dövizde dayalı olarak düzenlenen sigortalar olacaktır.(hayat ve sağlık sigortaları). Euro'nun Türk sigortacılık sektörünü olumsuz yönde etkilemesi söz

konusu değildir, fakat bunun bir istisnası söz konusudur bu da, sigortacılık uygulamasında kambiyo mevzuatı ile sınırlamalara gidilirse olumsuz etkilerden söz edilebilir. Euro'nun sigortacılık sektörümüzü etkilememesi için, sözleşmelere para biriminin dönüşümüne imkan sağlayan bir hüküm konulması, dış yatırımlarda Euro'nun dikkate alınması ve sektöre bilgilendirme konusunda çalışmaların yapılması gerekli olacaktır.

Euro'nun istihdam sektöründe de etkisini hissettirecektir. Kur risklerinin azalması, faiz oranlarının düşmesiyle Euro geçişte yaşanacak olumlu hava, ülkemizde de olumlu karşılanacak ve yeni iş sahalarının açılmasına imkan tanınacaktır. Tek para biriminin istihdam piyasasına etkisi, yapısal düzenlemelerin yapısal esnekliğine derece etkileyeceğine bağlıdır. Emeğin zarar görmemesi amacıyla yapılanması gereken düzenlemeler, ücretlerin aşağıya doğru esnek olmayışını doğrulayacaksa, bunun sonucunda Türkiye gibi birlik dışında ki ülkelerin emek kullanım avantajı devam edecektir.

Türk firmaları açısından, firmaların karşılaştıkları kur riski ve işlem maliyetlerinin ortadan kalkacak olması, Euro'nun getireceği rekabet ve şeffaflık ortamında firmaların rekabet güçlerini arttıracaktır. Kur riski ve işlem maliyetlerinin ortadan kalkması firmalarımızın daha az riskle çalışma imkanı tanıyacak ve kar marjları artacaktır. Aslında Euro'ya geçişle birlikte şeffaflık ortamını artacağı kesindir fakat bu şeffaflık ortamında firmalarımızın rekabet ettikleri ülkeler Avrupa Birliği ülkeleri olduğu için rekabet etmeleri zorlaşacaktır. İşte bu zorluğun en asgari düzeye indirilebilmesi için, rekabet şartlarını belirlenmesi ve özellikle Euro'ya geçişle birlikte bu hazırlıkların en ince ayrıntısına kadar gözden geçirilmesi gerekir.

12. Genel Değerlendirme

Euro birlikte ülkemizin sağlayacağı fırsatlar başında mali piyasalarda sağlanacak entegrasyonun ve faizlerde oluşacak gerileme daha ucuz finansman imkanları sağlayacak ve bundan da firmalarımızın finansman maliyetleri azalacaktır. Kur riskinin ortadan kalması sonucu ithalat ve ihracatımız açısından orta ve uzun vadede planlar yapılmasını kolaylaştıracaktır. Mali piyasalarda sağlanacak bütünleşme işlem maliyetlerini düşürecek ve sonuçta Türk firmaların ve bankaların Avrupa piyasalarında daha düşük faizli ve kolay finansman ihtiyacı sağlayacaktır. Euro ile birlikte Avrupa da başlayacak ekonomik

durumun iyileşmesi, ülkemiz açısından da gümrük birliği ile daha iyi fırsatların yakalanmasına neden olacaktır. Ayrıca, hangi pazarların büyüyeceği, hangi ürünlerde fiyat farklılaşmasının artacağı, fiyat rekabetinin nerelerden sağlanacağını içeren geniş piyasada araştırmaları firmalar açısından daha etkin bir faaliyet ortamı oluşturacak ve Avrupa piyasalarına girmesini kolaylaştıracaktır.

Ekonomimiz açısından Euro'nun getirdiği fırsatlar karşısında, Euro ile birlikte karşı karşıya kalacağımız bir takım olgular söz konusudur. Bütün bu gelişmeler sonucunda rekabet ortamının artması ülkemiz üzerinde olumsuz etkiye sebebiyet verecektir. Gerek büyüme gerek enflasyon gerek dış ticaret rakamları itibarıyla ülke ekonomimiz AB ekonomisinden geride olmasından dolayı rekabet bizi olumsuz etkileyecektir. Rekabet karşısında iyileştirme ve etkin önlemlerin alınmaması durumunda işsizlik oranı artacaktır. Türkiye'nin Avrupa Birliği ülkelerine ihracatı, birlik içi standartların ve regülasyonun artırılmaması durumunda olumsuz etkilenebilir. Aslında gümrük birliği ile birlikte Türkiye'nin ihraç ettiği malları Avrupalı kendi istediği standartta isteme hakkına sahip olmasından dolayı fazla bir sorun olmayacağını söyleyebiliriz. Ayrıca, firmaların verimli bir üretim yapabilmesi için hükümetlere bir takım görevler düşmektedir. Yatırım kararı alabilecekleri ve rekabet güçlerini arttırabilecekleri bir ortam yaratması gerekmektedir. Siyasi istikrarsızlığın devam etmesi yada artması piyasalardaki rekabet gücünü önemlim ölçüde azaltacaktır.

14. Sonuç

Ortak para birimine geçişle birlikte birliğe üye ülkelerin para piyasaları, makro ekonomik dengeleri ve bankacılık sisteminde önemli değişikliklere yol açacaktır. Dünya ekonomisinde büyük değişikliklere neden olacak Euro, AB' de bütün finansal piyasaları şekillendirirken, kur dalgalanmalarını ve risk ortamını da ortadan kaldıracaktır. Bu olumsuzlukların ortadan kalkması Euro bölgesinin büyüme oranının artmasını sağlayacaktır. Euro bölgesinde tek paranın kullanılmaya başlamasıyla oluşacak mikro ekonomik etkinliğin artması ve makro ekonomik istikrarın artması AB ekonomisi açısından olumlu etkilere neden olacağı düşünülmektedir.

Avrupa'da tek para birimiyle, daha önceki sitemden farklı olarak değişik para birimlerinin kullanılması birlik üye ülkeleri tarafından işlemlerde fazladan işlem maliyetinin ortadan kalkması yatırım ve ticareti artırıcı güvenli ve istikrarlı bir ortamın oluşmasına neden olacaktır. Ortak para biriminde Avrupa'da fiyat mukayesesi yapma imkanını arttıracak, buna bağlı olarak ta rekabet imkanlarının artmasını sağlayacaktır. Euro ile Avrupa'da orta ve uzun vadede büyüyen, bu büyüme karşısında ekonomik birlikten dolayı içine kapanan büyük ölçekli firmaların hakim olduğu, sektörlerin belirli bölgelerde yoğunlaştığı, çok daha etkin ve rekabet gücü oldukça yüksek bir piyasaya dönüşmesi beklenmektedir.

Avrupa birliği ile tam üye olayı hedeflediğimiz bu dönemde, birlik içerisinde, parasal birliğe geçiş ülkemiz açısından da etkiye sebep olacaktır. Türkiye ile AB arasındaki ekonomik işbirliğinin yoğun olması ve AB ile ülkemiz arasında yapılan Gümrük Birliğinden dolayı etkisini daha fazla hissettirmesi beklenmektedir. Ekonomik ve parasal birliğe geçişte ülkemizin kayıtsız kalma gibi bir şansı yoktur. Bu şartlarda ülkemizin parasal birlikten en iyi şekilde faydalanmak için bir takım kriterleri bir an önce yerine getirmesi zorunluluğu ortaya çıkacaktır. Özellikle Euro'nun sağlayacağı avantajlardan faydalanabilmek için kronikleşen enflasyon problemini çözmek ve makro ekonomik istikrarın sağlanması gerekmektedir. Ülkemizden makro ekonomik istikrarın sağlanması yönünde çalışmaların devam ettirilmesi, enflasyon olgusunu, bütçe ve sosyal güvenlik sisteminin ve vergi ve özelleştirme gibi konuların Maastrich kriterlerine göre yapısal tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu tedbirlerin yerine getirilmesi durumunda Euro'nun yaratacağı fırsatları en iyi şekilde yararlanma fırsatı verecektir. Ülkemizin bu yeni oluşumda yerini alabilmesi için sanayi ve ihracatçımıza uzun vadeli plan yapabilme imkanı tanıyan elverişli ekonomik imkan yaratılmalıdır. Bunun içinde yapılanma ve maliyetleri azaltıcı faaliyetlerde bulunma ve Avrupa firmaları ile ortaklık arayışlarına giderek parasal birliğin ortaya çıkaracağı rekabetten en iyi şekilde yararlanılmalıdır.

Kur riskinin, fiyat şeffaflığının, işlem maliyetlerinin uygunlaştırılması Türkiye ekonomisi açısından da büyük fırsat sağlayacaktır. Yeter ki yukarıda saydığımız bir takım yapısal tedbirleri yerine getirsin. Ülkemizin coğrafi yakınlık ve fiyat avantajı kullanarak olumlu gelişmeler sağlayabilir. Bu şartlarda ekonomik ve ticari anlamda bu kadar bağımlı olduğumuz oluşumun dışında kalmamız gerektiği açıkça ortaya çıkmaktadır.

Abstract

Euro with causes significant differences in world economy shapes all financial markets in EU and eradicates risk atmosphere. Elimination of these drawbacks provide increasing of development of Euro region it is considered that the rise of economic efficiency which is formed with starting of single money use in the Euro region and forming of macro economic stability causes positive effect for EU economy. The transition of EU to European Monetary Union (Euro) has important effects to our country which has efforts to member to Union. In this formation our country provides positive developments by using geographic and price advantages.

Kaynaklar

"Avrupa Birliği ve Türkiye" T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Avrupa Birliği Egenel Müdürlüğü, Ankara Ekim 1999.

"Avrupa Para Birimi Euro" Sorular ve Cevaplar, Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Genel Müdürlüğü. Ocak 1999.

Aykut KİBRİTÇİOğLU, "Euro'nun Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri Hakkında" TCMB, İlk Yılında Euro Semineri, 18-22 Ekim 1999.

Baki ALKAÇAR, " Türk Dış Ticareti Açısından Euro: Fırsatlar ve Darboğazlar" Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü.

Commission of The European Communities 1995.

Defne ATA, H. Serkan SİLAHŞÖR "Parasal Birlik Avrupa Para Birliği ve Türkiye" Hazine Müsteşarlığı, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Mayıs 1999.

Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Genel Müdürlüğü, "Avrupa Para Birimi Euro Soru ve Cevaplar" Ocak 1999.

Didem KADIğLU, "Ekonomik ve Parasal Birlik" İgeme'den Bakış Dergisi, Yıl:4, Sayı:16, Ekim-Aralık 2000.

"Euro ile İlgili Gelişmeler ve Türkiye Yansımaları"Hazine Müsteşarlığı Yayınları Syf:37 Eylül 1999

"Euro'nun Etkileri ve Türkiye Ekonomisi Üzerine Yansıma Mekanizması" <http://www.foreigntrade.gov.tr./AB/%20Sayfasi/eurosilkita.htm>

Okan H. Aktan. "Parasal Birlikler Kuramı ve Avrupa Para Sistemi" H.Ü. İ.İ.B.F Yayınları No:4, Ankara-1983

Pauer F. "Will Asymmetric Shocks Pose a Serious Problem in EMU? Oesterich Nationalbank Working Paper No:23 Juli 1996.

Pınar ÖZBAY "Avrupa Para Birliği ve Euro" T.C. Merkez Bankası Genel Müdürlüğü, Eylül 1997.

Rıdvan Karluk, "AB ve Türkiye" İMKB İstanbul 1996, Syf:34

Robet Z. ALIBERT. Uncertainty, Currency Aresand the Exchange Rate System; Economica Vol. 39.

Tuna TURAGAY, "Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği ve Euro" Vaşington Ticaret Müşavirliği.

Türkan GEDİKKAYA, Cihangül GÜRLER, "Ekonomik ve Parasal Birlik Hazırlıkları ve Avrupa Merkez Bankası" T.C. Merkez Bankası Dış İşleri Genel Müdürlüğü, Haziran 1999.

"1999 Euro" Aktuel Para Dergisi, 21 şubat 1999.

<http://www.eurept.org.tr>

<http://www.foreigntrade.gov.tr>

<http://www.itkib.org.tr>

<http://www.treasury.gov.tr>

<http://www.ue.eu.int>

